

URHO KEKKONEN JA POHJOIS-SUOMI

Pohjois-Suomi Kekkonen poliittisessa toiminnassa vuosina 1936–1981

Oulun yliopisto

Historia

Tohtoriseminaari

29.3.2014

Matti Mäntylä

2.4. Pohjois-Suomi ja valtapolitiikka

2.4.1. Vaalit vahvistavat Kekkonen asemaa pohjoisen luottomiehenä

Pääministeri Kekkonen mukaan kaikilla vaalitaisteluilla oli oma luonteensa. Vuoden 1951 eduskuntavaalien pääkysymyksenä Kekkonen piti inflaatiokehityksen hillitsemistä ja vuoden 1954 vaaleissa maan taloutta. Kekkonen siis tarkasteli vaalitaisteluja ensisijaisesti siitä näkökulmasta, minkä asian puolesta hän kulloinkin politikoi.¹ Koska Kekkonen aktivoitui Pohjois-Suomen kehittämiskysymyksissä juuri 1950-luvun alussa, oli pohjoisen merkitys Kekkonen vaalikampanjoissa sekä vuonna 1951 että vuonna 1954 huomattavan suuri.

Eduskuntavaalit 1951

Maalaisliiton vaalikoneisto oli vuonna 1951 paremmassa kunnossa kuin vuonna 1948. Puolueen vaalipropagandan pääsuunta oli vasemmalla, mistä ääniä ajateltiin olleen eniten saatavissa. Vaalikirjasia julkaistiin kuusi, muun muassa kirjanen ”Pohjois-Suomi muun Suomen tasolle”.² Edustajaehdokkuuden saaminen Kainuussa ei tuottanut Kekkoselle vaikeuksia, sillä maalaisliiton Kainuun piirijärjestö nimesi hänet yksimielisesti ehdokkaakseen maaliskuun lopulla. Kekkonen vaalikampanja jäi pääministerin velvollisuuksien vuoksi tavallista lyhyemmäksi. Hän kierteli runsaan viikon ajan Oulun vaalipiirin alueella, osin jopa sen ulkopuolellakin.³ 1950-luvulla puolueiden perusjärjestöillä ja puolueisiin sitoutuneilla sanomalehdillä oli suuri vastuu vaalikampanjan toteuttamisessa. Vaalitulaisuudet olivat tavallisesti puoluejärjestöjen järjestämiä. Puolueen ja sen ehdokkaiden toimintaa ja tavoitteita esiteltiin ja markkinoitiin puolueen sanomalehdissä.⁴

Kuhmon Iivantiiran kylään kesäkuussa 1951 tehty puhujamatka liittyi olennaisesti Kekkonen eduskuntavaalikampanjaan. Tien saamista Iivantiiraan pidettiin Kainuussa yleisesti Kekkonen kyseisen matkan tuloksena. Tämä lienee kuitenkin vain osa totuudesta. Vaikka Kekkonen puhujamatka epäilemättä oli viimeinen sinetti sille, että valtioneuvosto teki pian matkan jälkeen myönteisen päätöksen kyseisestä tiehankkeesta, oli asia todennäköisesti ollut vireillä ja valmisteltavana jo pidemmän aikaa. Kekkonen puhetilaisuuden järjestäminen Iivantiirassa ei siten ilmeisesti ollutkaan sattumaa.

¹ Tuikka 2007, 261.

² Hokkanen 2002, 82.

³ Suomi 1990, 137–138.

⁴ Borg & Moring 2005, 47.

Todennäköisesti Kekkonen puhetilaisuus järjestettiin siellä juuri siksi, että tie oli tulossa mutta asiaa ei vielä ollut virallisesti päätetty saati julkistettu.

Kekkonen vierailu kylässä ja tiepääätöksen sinetöiminen viikkoa myöhemmin saivat aikaan illuusion siitä, että tien saaminen olisi ollut seurausta pääministerin nimenomaisesta käynnistä korpikylässä. Kaiken lisäksi tiepääätös tehtiin juuri sopivasti ennen eduskuntavaaleja eli todennäköisesti kyse oli taitavasta vaalipropagandasta. Jotta propagandahyöty olisi ollut täydellinen, Kekkonen lähti henkilökohtaisesti tarkastamaan tulevan tien linjauksen. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millainen kuva tien synnystä haluttiin antaa ja miten tiekysymyksiä hyödynnettiin vaalitaistelussa. Pohjois-Suomen asukkaiden elinolojen parantaminen kytkettiin taitavasti Kekkonen ja maalaisliiton vaalitaktisiin kuvioihin. Ajatus kainuulaisten auttamisesta saattoi olla lähtökohdiltaan vilpiton, mutta se ei estänyt Kekkoa ulosmittaamasta toimistaan poliittista hyötyä. Tässä suhteessa Kekkonen Pohjois-Suomenpolitiikalla oli mitä suurimmassa määrin valtapoliittinen välinearvo.

Maalaisliittolainen Kainuun Sanomat käyttikin uutista tiemäärärahan myöntämisestä vaalikamppailussa maalaisliiton ja Kekkonen hyväksi vain kolme päivää ennen vaaleja. Kirjoituksessa ei jätetty epäselväksi, että Iivantiiran tie oli nimenomaan Kekkonen puhujamatkan tulos.⁵ Muiden puolueiden edustajia Kainuun Sanomien kirjoittelu Kekkonen ja maalaisliiton osuudesta tieasiassa ei miellyttänyt.⁶

Vaalitaistelu maassa jäi laimeaksi. Se käytiin lähinnä porvarillisen ja vasemmistolaisen maailmankatsomuksen rajanvedon merkeissä. Porvarillista rintamaa tosin rikkoi maalaisliiton ja kokoomuksen keskinäinen nahistelu. Oulun vaalipiirissä tilanne oli kuitenkin toisenlainen. Vaikka kansandemokraatit olivat nostaneet SDP:n päävastustajaksi ja vaikka maalaisliiton vasempaan siipeen oli päätetty suhtautua kaikkia muita ryhmittymiä myötämielisemmin, käytiin pääkamppailu pohjoisessa alueen valtapuolueiden, maalaisliiton ja SKDL:n, välillä.⁷

Heinäkuun alun eduskuntavaaleissa puolueiden välisissä voimasuhteissa tapahtui muutoksia. SDP nousi yhden edustajapaikan menetyksestä huolimatta suurimmaksi puolueeksi (53 paikkaa). Maalaisliitto kärsi kirvelevän tappion menettäessään viisi paikkaa ja pudotessaan toiseksi suurimmaksi puolueeksi (51). Kolmanneksi suurin puolue SKDL saavutti viiden kansanedustajapaikan vaalivoiton (43), kun taas kokoomus menetti paikkoja saman verran (28). Vaalien voittajiin kuuluivat ruotsalainen ja suomalainen kansanpuolue, joista edellinen saavutti yhden (15) ja jälkimmäinen viisi (10) lisäpaikkaa. Oulun vaalipiirissä ainoa paikkamuutos liittyi vaalipiirin edustajien määrän kasvuun 17:stä 18:aan. Lisäpaikka meni kansandemokraateille, jotka saivat kuusi paikkaa. Maalaisliitto säilytti kahdeksan ja SDP kaksi

⁵ *Kainuun Sanomat* 29.6.1951.

⁶ Haavisto 1993, 63–64.

⁷ Suomi 1990, 138.

paikkaansa. Kokoomus ja kansanpuolue saivat läpi molemmat yhden edustajan. Lapissa maalaisliitto menetti neljännen paikkansa kansandemokraateille, jotka saivat läpi kolme edustajaa. SDP ja kokoomus säilyttivät ainokaiset edustajanpaikkansa.⁸

Oulun vaalipiirissä maalaisliitto menetti lähes 2600 ääntä. Tappiot eivät kuitenkaan näkyneet Kekkonen saamassa kannatuksessa. Hän sai lähes 12 300 ääntä eli enemmän kuin kukaan maalaisliittolainen kansanedustaja milloinkaan aiemmin. Maan toiseksi eniten ääniä saanut maalaisliittolainen jäi yli 5000 äänen päähän.⁹ Kekkonen henkilökohtainen äänisaalis muodosti peräti viidenneksen maalaisliiton Oulun vaalipiirissä keräämästä äänimäärästä. Muita maalaisliittolaisia ei eduskuntaan Kainuusta valittu. Puolueen valtakunnallisesta äänimäärästä Kekkonen äänten osuus oli kolmisen prosenttia. Maalaisliiton kannatus Oulun vaalipiirissä notkahti edellisvaalien 41,1 prosentista 40,3 prosenttiin, mutta Lapin vaalipiirissä puolueen tappio oli vielä selkeämpi. Kannatus putosi siellä 41,1 prosentista 37,9 prosenttiin. Sekä Oulun että Lapin vaalipiireissä vaalien suurvoittaja oli SKDL, joka kasvatti ääniosuuttaan Oulun vaalipiirissä 2,2 prosenttiyksilöllä 30,4 prosenttiin. Lapissa puolueen voitto oli huomattavasti suurempi, sillä sen ääniosuus kasvoi peräti neljällä prosenttiyksiköllä 33,7 prosenttiin.¹⁰

Maalaisliiton puoluesihteerin Arvo Korsimon arvioi Fagerholmin vähemmistöhallituksen nimittämisen maalaisliiton suuren vaalivoiton jälkeen vuonna 1948 vieneen äänestäjiltä uskon puolueen mahdollisuuksiin hoitaa maaseudun elinkysymyksiä. Mutta Kekkonen hallituksetkaan eivät Korsimon mukaan olleet toiminnallaan pystyneet ”nostamaan maaseutuväestön mielialoja”. Kekkonen toisen hallituksen teot olivat olleet maaseudun asukkaiden näkökulmasta jopa ”melko epäoikeudenmukaisia”.¹¹ Äänestysprosentin lasku olikin maalaiskunnissa selvästi suurempi kuin kaupungeissa. Kun vuonna 1948 maaseudulla ja kaupungeissa oli äänestetty suunnilleen yhtä vilkkaasti, oli maalaiskuntien äänestysprosentti vuonna 1951 pari prosenttiyksikköä alempi kuin äänestysvilkkaus kaupungeissa ja kauppaloissa.¹²

Maalaisliiton lehtiin kirjoittamassaan artikkelissa Kekkonen totesi olevansa varsin tyytyväinen maalaisliiton vaalitulokseen. Puolueen äänimäärän alentuminen vastasi hänen mukaansa sitä yleistä alenemista, mikä vaaliosanotossa oli ilmennyt. Maalaisliiton paikkojen menetyksen Kekkonen katsoi johtuneen vaaliteknisistä seikoista. Kekkonen nosti kirjoituksessaan Pohjois-Suomen erityisesti esille. Pohjois-Suomi oli ja tulisi Kekkonen mielestä myös pysymään sinä alueena, jonka valitsijakunta määräsi, saisiko eduskunta vasemmistolaisen enemmistön vai ei. Pohjoisessa maalaisliitto oli ainoa puolue, joka

⁸ SVT XXIX Vaalitulosta A 23.

⁹ Suomi 1990, 139.

¹⁰ SVT XXIX Vaalitulosta A 23.

¹¹ Suomi 1990, 139.

¹² SVT XXIX Vaalitulosta A 21, 23.

saattoi työskennellä menestyksellisesti kommunismia vastaan. Olosuhteiden Kekkonen myönsi olevan vaikeat, mutta maalaisliitto oli tarmokkaasti kohottanut Pohjois-Suomen oloja ja tulisi myös tällä tiellä jatkamaan. Maaseutuväestön maalaisliiton hallituspolitiikalle antama luottamus velvoitti uusiin ponnistuksiin Pohjois-Suomen hyväksi.¹³

Eduskuntavaalit 1954

Kekkosen neljännen hallituksen taival päättyi marraskuussa 1953. Jo sitä seurannutta Sakari Tuomiojan hallitusta muodostettaessa SDP teki Tuomiojalle selväksi, että tämän tuli pyrkiä kiireimmiten ennen aikaisiin eduskuntavaaleihin. Kokoomus tuki näitä vaatimuksia, samoin tuore pääministeri itse. Presidentti J. K. Paasikiveä painostettiin hajottamaan eduskunta. Maalaisliitosta ja kansanpuolueista löytyi kuitenkin kosolti hankkeen vastustajia. Lisäksi Paasikivi oli luvannut Kekkoselle, ettei maalaisliiton tarvinnut pelätä joutuvansa talvivaaleihin, jotka sääolojen vuoksi olivat aina olleet puolueelle ongelmalliset. Painostettuna presidentti kuitenkin taipui ja määräsi uudet vaalit toimeenpantaviksi maaliskuussa 1954. Vaalitaistelu muodostui maalaisliiton ja SDP:n katkeraksi mittelöksi, jossa kokoomus tuki antaumuksella SDP:tä. Epäedullisena vuodenaikana ja epäsuositun talousohjelman merkeissä vaaleihin joutuminen ennakoivat maalaisliitolle vaalitappiota, jonka jälkeen valtaan olisi noussut SDP:n ja porvaripuolueiden koalitio. Vastaiskuna Kekkonen pyrki hakemaan tukea kansanpuolueista.¹⁴

Kekkosen asetettiin jälleen ehdokkaaksi Oulun vaalipiiristä. Maalaisliiton Kainuun piirikokous päätti asiasta yksimielisesti tammikuussa 1954. Samalla tehtiin päätös piirin jakamisesta kahteen alueeseen siten, että kumpaankin valittaisiin yksi ”pääehdokka”, jolle äännet keskittäisiin. Kekkosen nimettiin pääehdokkaaksi läntiselle alueelle, joka tuli käsittämään Kajaanin kaupungin ja maalaiskunnan, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Vaalan ja Vuolijoen sekä osia Hyrynsalmesta. Oulun vaalipiirin ohella Kekkosen asetettiin ehdolle myös Lapissa, ja häntä käytettiin muutenkin puolueen vaaliveturina. Kekkosen vaaliohjelma käsitti runsaat sata puhetilaisuutta, mutta vain kolmannes esiintymisistä oli varattu niihin vaalipiireihin, joissa Kekkosen oli ehdokkaana.¹⁵

Kekkosen vaalikampanjassa korostui Juhani Suomen mukaan alitajuisesti sekä pohjoisen ja etelän että maaseudun ja kaupunkien vastakohtaisuus. Pohjois-Suomen taloudellinen jälleenrakentaminen oli yksi Kekkosen keskeisistä vaaliteemoista. Hän korosti sen olevan vaarassa, jos vaaleissa voitaisi SDP-kokoomus -akseli, jota vastaan Kekkosen vaalityö selvästi suuntautui. Omissa vaalipiireissään, kommunismin vahvalla kannatusalueella, Kekkosen varoitteli myös ääriivasemmiston vaikutuksen

¹³ Artikkelin maalaisliiton lehdille 6.7.1951. Uino 2000, 106–107.

¹⁴ Suomi 2010, 216–217.

¹⁵ Suomi 1990, 299–300.

kasvusta.¹⁶ Kekkonen lisäksi juuri kansandemokraatit olivat vuoden 1954 vaalien alla kiinnostuneita Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kehittämistä. SKDL:n eduskuntaryhmän käsitellessä vaaliohjelmaa Pohjois-Suomen kansanedustajat vaativat konkreettisia toimia Pohjois-Suomen teollistamiseksi. Puheenvuoroissa nousi esiin, ettei puolue ollut kyennyt samanlaiseen teollistamispolitiikkaan kuin maalaisliitto Kekkonen johdolla.¹⁷

Iivantiiran tietä käytettiin jälleen Kekkonen vaalikampanjassa. Maalaisliittolaiset pyrkivät saamaan irti kaiken propagandahyödyn irti pääministerin mukaan nimetyistä niin sanotuista Kekkosteistä, mutta muiden puolueiden kannattajat esittivät vastalauseita. Kekkonen osallistui itsekin aika ajoin keskusteluun lehtien palstoilla.¹⁸

Kekkonen vaalityö eteni vuoden 1954 vaalien alla kaksilla raiteilla. Valtakunnallisesti maalaisliiton ja Kekkonen päävastustajat olivat SDP ja kokoomus, joiden muodostama rintama pyrki syrjäyttämään edelliset maan johtopaikoilta. Puolueiden väliseen valtataisteluun sekoittui kuitenkin myös vahva alueellinen ulottuvuus, mitä Kekkonen vaalikampanjakin heijasteli. SDP ja kokoomus olivat leimallisesti eteläisen Suomen ja suurten astutuskeskusten puolueita, kun taas maalaisliitto edusti ennen kaikkea pohjoista, harvaan asuttua ja maatalousvaltaista Suomea. Keskuksen ja periferian vastakohtaisuus tuli siten vaaliasetelmissä näkyviin varsin selkeästi. Tässä suhteessa Kekkonen kävi vaalitaistelua periferian puolesta keskusalueiden puolueita vastaan. Toisaalta kamppailua käytiin myös periferian sisällä, ja tässä taistossa Kekkonen päävastustajia olivat kansandemokraatit. Onkin kuvaavaa, että kysymys ääriivasemmiston vaikutusvallan kasvusta nousi Kekkonen kampanjassa esille vain paikallisesti. Kekkosella oli eri vastustajat paikallisesti ja valtakunnallisesti. Koska Pohjois-Suomi oli maalaisliiton vahvaa kannatusaluetta, sieltä oli saatava kaikki mahdollinen tuki valtakunnallisessa kilpailussa sosiaalidemokraatteja ja kokoomusta vastaan. Ensin oli kuitenkin voitettava ”välieräottelu” kansandemokraatteja vastaan pohjoisessa.

Maaliskuun vaaleissa sosiaalidemokraatit saavuttivat yhden lisäpaikan (54 paikkaa) ja säilyttivät asemansa suurimpana puolueena. Maalaisliitto voitti kaksi lisäpaikkaa (53), kun taas SKDL:n edustajamäärässä (43) ei tapahtunut muutoksia. Vaalien suurin häviö oli kokoomus neljän paikan menetyksellään (24). Myös ruotsalainen kansanpuolue menetti kaksi paikkaa. Vaalien voittajiin kuului Suomen kansanpuolue, joka kahmaisi kolme lisäpaikkaa (13). Oulun vaalipiirissä edustajapaikkojen jakautumisessa ei tapahtunut muutoksia, mutta Lapissa maalaisliitto kasvatti paikkalukunsa kolmesta neljään täyttämällä vaalipiirin

¹⁶ Suomi 1990, 301.

¹⁷ Leiviskä 2011, 45.

¹⁸ Haavisto 1993, 78.

saaman yhdeksännen edustajanpaikan. SKDL piti Lapin vaalipiirin kolme ja Oulun vaalipiirin kuusi paikkaansa.¹⁹

Vaalit olivat Pohjois-Suomessa voitokkaat erityisesti maalaisliitolle, joka kykeni niissä valtaamaan takaisin vuonna 1951 menetettyjä asemiaan. Puolue keräsi Pohjois-Suomessa yli 100 000 ääntä, mikä vastasi 41,2 prosenttia kaikista hyväksytyistä äänistä. Oulun vaalipiirissä kannatus nousi 1,4 prosenttiyksiköllä 41,7 prosenttiin ja Lapin vaalipiirissä 2,2 prosenttiyksiköllä 40,1 prosenttiin. Maalaisliiton kovimman pohjoissuomalaisen kilpailijan, SKDL:n kannatus laski hieman Lapissa, mutta kasvoi runsaalla prosenttiyksiköllä Oulun vaalipiirissä. Vuoden 1954 vaaleissa äänestysprosentti nousi edellisiin vaaleihin verrattuna Pohjois-Suomessa enemmän kuin Etelä-Suomessa. Pohjois-Suomen äänestysaktiivisuus kasvoi edellisvaaleista 6,3 prosenttiyksiköllä, kun taas eteisessä Suomessa nousua oli 5,2 prosenttiyksikköä. Pohjoissuomalaiset äänestivätkin eteläsuomalaisia aktiivisemmin sekä vuoden 1951 että vuoden 1954 eduskuntavaaleissa.²⁰

Vaalitulosta kommentoidessaan Kekkonen korosti maalaisliiton ja kansanpuolueiden aseman vahvistuneen. Kekkonen tavoitteet olivat pitkälti toteutuneet ja hän oli onnistunut kääntämään hetken jo lohduttomalta vaikuttaneen tilanteen edukseen. Maalaisliiton valtakunnallista menestystä ryyditti vielä erinomainen henkilökohtainen menestys. Kekkonen tuli valituksi Oulun vaalipiiristä lähes 16 000 äänellä, ja Lapissakin hän sai lähes 7000 ääntä. Tällä tuloksella hänen asemansa puolueessa oli kiistaton.²¹ Kekkonen äänen osuus maalaisliiton Oulun vaalipiiristä keräämistä äänistä nousi 23 prosenttiin eli lähes joka neljäs maalaisliittoon äänestänyt oli antanut äänensä Kekkoselle. Lapissa Kekkonen osuus puolueen saamista äänistä lähenteli niin ikään 23 prosenttia. Maalaisliiton valtakunnallisesta kannatuksesta Kekkonen äännet muodostivat lähes viisi prosenttia.²²

Kekkonen arvioi eduskuntavaalien tuloksia myös maalaisliittolaisessa *Kyntäjä*-lehdessä pian vaalien jälkeen. Pohjois-Suomen vaalinumerot olivat saaneet Kekkonen suorastaan ”säikähtymään”. Syynä säikähdykseen oli SKDL:n kannatuksen kasvu Oulun ja Lapin lääneissä lähes 8000 äänellä. Mikäli maalaisliitto ei olisi kyennyt vastaamaan tähän vielä suuremmalla ääntenlisäyksellä, noin 12 000 lisääänellä, ei maalaisliitto olisi Kekkonen mukaan pystynyt valloittamaan Lapin läänin uutta paikkaa ja Oulun läänin kahdeksas paikkakin olisi saattanut mennä kommunisteille. Kekkonen piti maalaisliiton asemaa erityisesti Pohjois-Suomessa epäedullisena puoluetta vastaan esitetyn propagandan vuoksi. Toisaalta maalaisliiton työ Pohjois-Suomen hyväksi oli Kekkonen mukaan niin hyvin jokaisen valitsijan

¹⁹ SVT XXIX Vaalitulosta A 24.

²⁰ SVT XXIX Vaalitulosta A 23, 24.

²¹ Suomi 1990, 302.

²² SVT XXIX Vaalitulosta A 24.

tuntema, että puolueen sanoma oli löytänyt vastakaikua Pohjois-Suomessa suuremmassa määrin kuin kenties koskaan aikaisemmin.²³

2.4.2. Pohjois-Suomen kehittäminen valtapolitiikan palveluksessa

Urho Kekkonen oli – myös suhteessa Pohjois-Suomeen – ennen kaikkea poliitikko. Riittävän kannatuksen saaminen vaaleissa on poliitikolle mitä keskeisintä, minkä vuoksi tulevan vaalimenestyksen silmälläpito määrittää hyvin pitkälle poliitikon toimintaa vaalien välillä. Oman vaalipiirin äänestäjien miellyttäminen ja heidän luottamuksensa hankkiminen on sekä poliittisen uran alkamisen että sen jatkumisen kannalta elintärkeää.

Poliittisesti kunnianhimoinen ja toiminnassaan määrätietoinen Kekkonen epäilemättä tiedosti tietyyppisen politiikanteon vaikutukset kannatukseensa ja uudelleenvalintansa mahdollisuuksiin. Onkin ilmeistä, että poliittisesti tarkkasilmäinen Kekkonen ymmärsi hyvin ne edut, joita Pohjois-Suomelle myötämielisen politiikan ajaminen saattoi tarjota hänen uralleen. Pohjois-Suomen teollistaminen ja Kainuun vähäväkisen kansan elinolojen parantaminen sopivat siis loistavasti Oulun vaalipiirissä ehdolla olleen Kekkosen vaaliteemoiksi ja olivat omiaan luomaan perustaa vuoden 1956 presidentinvaalikampanjalle. Pelkät puheet eivät tietenkään riittäneet, vaan edustajan tarmokkuuden osoitukseksi äänestäjille tuli voida osoittaa myös konkreettisia tuloksia. Sekä puheissaan että teoissaan Kekkosen voi katsoa onnistuneen, mikäli mittarina pidetään hänen vuosien 1951 ja 1954 eduskuntavaaleissa Pohjois-Suomesta saamaansa laajaa kannatusta.²⁴

Poliittisen kannatuksen hankkimisen ohella Kekkosen kiinnostusta periferiaan voidaan selittää myös teollisuuden ja talouselämän tarpeilla. Kekkonen ymmärsi, että Pohjois-Suomi oli koko maalle valtava taloudellinen mahdollisuus, jota kehittämällä olisi voitu kohottaa koko kansan elintaso. Toisaalta Kekkosen *Onko maallamme malttia vaurastua?* -teos ja sitä seuranneet lehtikirjoitukset heijastelevat myös eräänlaista siirtomaa-ajattelua, missä pohjoinen nähdään ennen kaikkea teollisuuden raaka-aine-, energia- ja työvoimavarastona.²⁵ Jos unohdetaan Kekkosen toisaalta korostama sosiaalinen oikeudenmukaisuus, on Pohjois-Suomen käsittäminen Suomen valtion sisäisenä siirtomaana yllättävän voimakas piirre hänen kirjoituksissaan.

Kekkosen ajattelusta on löydettävissä varsin kolonialistisia piirteitä, mutta on kuitenkin todettava, että useimmat kärjistyksiset edustavat pikemminkin Kekkosen retorisia keinoja kuin varsinaista periferiaa

²³ Urho Kekkonen, ”Vaalit ovat ohi, työ jatkuu”. *Kyntäjä* 3/1954.

²⁴ SVT XXIX Vaalitulosta A 23, 24.

²⁵ Ks. esim. Kekkonen 1952, 97–129.

koskenutta ajattelua.²⁶ Kekkonen toki tiedosti talouselämän tarpeet, mutta hänen leimaamisensa pohjoisen luonnonvarojen riistäjäksi tai teollisuuseliitin juoksupojaksi olisi liioittelua. Päinvastoin Kekkonen astui yksityisten pääomanomistajien varpaille ajaessaan Pohjois-Suomen rakentamista valtiojohtoisesti. Niin ikään olisi yksipuolista tulkita Kekkonen pitäneen Pohjois-Suomea 1950-luvun alussa pelkkänä välineenä muun maan taloudelliseksi kohottamiseksi. Ilmeisesti Kekkonen pääministerinä kuitenkin tunsii vilpittöntä huolta nimenomaan Suomen taloudellisesta kehityksestä ja näki siksi Pohjois-Suomen rakentamisen suurena mahdollisuutena koko kansantaloudelle. Periferian neitseellisyys oli uhrattavissa tietyin edellytyksin.

Ajatus sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta oli Kekkonen periferiaa kohtaan tuntemaan kiinnostuksen pohjavire. Pohjois-Suomen kehittäminen ja nostaminen keskuksen tasolle oli paitsi taloudellinen myös yhteiskunnallinen kysymys. Pohjois-Suomen kehittäminen oli tärkeää myös alueen itsensä kannalta. Kekkonen koki suurena vääryytenä sen, että ihmiset eivät pohjoisessa päässeet nauttimaan samasta elintasosta kuin eteläisen Suomen asukkaat. Tekemällä periferiasta vähemmän perifeerinen oli kuilu pohjoisen ja etelän välillä Kekkonen näkemyksen mukaan poistettavissa. Sympatia pohjoisen vähäosaista kansaa kohtaan kumpusi pitkälti Kekkonen taustasta ja omista kokemuksista.

*Me emme näe Pohjois-Suomen rakentamista vain tärkeänä taloudellisena vaan myös välttämättömänä yhteiskunnallisena tehtävänä.*²⁷

Urho Kekkonen käytti Pohjois-Suomea myös valtopoliittikkansa välineenä. Pohjoissuomalaisten äänestäjien tuella Kekkonen pääsi kiinni poliittiseen valtaan ja heidän luottamuksensa turvin hän myös pysyi vallassa. Vahva kannatus omassa vaalipiirissä oli omiaan pönkittämään Kekkonen asemaa myös hänen oman puolueensa sisällä. Maalaisliiton kannattajien Kekkoselle antama tukeva mandaatti edesauttoi hänen nousuaan puolueen johtavaksi voimaksi ja pääministeriksi 1950-luvun alussa. Puolueen sisäisissä mitteloissa Kekkostaa ei voitu enää sivuuttaa, koska se olisi merkinnyt samalla pohjoissuomalaisten äänestäjien tahdon vähättelyä. Vuosina 1950–1956 Kekkonen olikin Kari Hokkasen mukaan jo puolueensa tärkein johtaja. Maalaisliitossa vallitsi kuitenkin vielä 1950-luvun alkupuolella etupäässä pinnan alla jatkunut jännite Kekkonen ja hänen tukijoidensa sekä toisaalta ”vanhojen” maalaisliittolaisten välillä. Vanhojen asema oli vahvempi eduskuntaryhmässä, kun taas järjestökentässä Kekkonen sai yhä kiistattomammaksi kehittyvää kannatusta.²⁸ Kannatuksen jatkuvuuden varmistamiseksi Kekkonen oli edullista jatkaa muun muassa Pohjois-Suomen-

²⁶ Kekkonen retoriikasta ks. esim. Tuikka 2007, 45–46, 377–378.

²⁷ ”Suomen taloudellinen kehitys ja ulkopoliittinen asema sodan jälkeen”. Kekkonen puhe Tukholmassa 28.4.1952. Kekkonen 1967, 247.

²⁸ Hokkanen 2002, 36–37.

politiikkaansa. Toisaalta puoluekin osasi hyödyntää laajaa kansansuosiota nauttinutta Kekosta nostamalla pääministerin valtakunnalliseksi kampanjajeturikseen.²⁹

Periferiapolitiikkaan liittyi Kekkonen ajattelussa myös ideologinen lataus. Kekkonen oli 1930-luvulla tullut vakuuttuneeksi siitä, että parlamentaarinen demokratia oli paras tae suomalaisen yhteiskunnan rauhalliselle kehitykselle. Poliittisten äärisuuntausten, kuten kommunismin, Kekkonen katsoi muodostavan vakavan uhan suomalaiselle kansanvallalle ja yhteiskuntarauhalle.³⁰ Kommunismia tuli siksi kaikin keinoin vastustaa. Väestön huonot elinolot Pohjois-Suomessa tarjosivat oivallisen kasvualustan kommunismille, eikä sovi unohtaa, että äärivasemmiston kannatus oli 1950-luvun alkupuolen eduskuntavaaleissa kasvussa Pohjois-Suomessa.³¹

Maalaisliiton piirissä lyötiin 1950-luvun alussa kommunisteja surutta sanoin ja teoin. Antikommunismi olikin maalaisliiton propagandan kantava tekijä, minkä vuoksi puolueen varoja suunnattiin aktiivisesti kommunisminvastaiseen työhön. Maalaisliitto harjoitti suhteessa kommunisteihin vuosina 1950–1956 kaksoisstrategiaa. Omaa kannatusta pyrittiin kasvattamaan nimenomaan SKDL:n kustannuksella. Se tapahtui siirtämällä ohjelmallista painopistettä vasemmalle ja tekemällä pesäeroa oikeistoon. Samalla viljeltiin riittävän antikommunistisia äänenpainoja, jotta aatteellinen ero olisi pysynyt selkeänä eikä kannatusvuotoa oikealle olisi tapahtunut.³² Kekkonen antikommunismi liittyi tältä osin leimallisesti maalaisliittolaiseen ideologiaan ja valtapolitiikkaan.

Pohjois-Suomessa kommunistit jopa kielsivät työväestöä osallistumasta Kekkonen vaalitulaisuuksiin, sillä Kekkonen pelättiin muokkaavan mielialoja puolelleen puhuessaan Pohjois-Suomen teollistamisesta, työllistamisestä ja jälleenrakentamisesta.³³ Kekkonen näkökulmasta kommunismia vastaan tuli taistella nimenomaan parantamalla kansalaisten elintasoja, koska vain siten usko demokraattiseen päätöksentekoon oli palautettavissa ja kansa houkuteltavissa takaisin suomalaisen kansanvallan kannattajiksi. Koska maalaisliiton pääkilpailija Pohjois-Suomessa oli juuri SKDL, muodosti periferia Kekkonen ajattelussa eräänlaisen eturintaman kamppailussa suomalaisen demokratian – ja maalaisliiton – tulevaisuudesta.

Kekkonen toiminta periferian hyväksi voidaan nähdä tyypillisenä esimerkkinä niin sanotusta siltarumpupolitiikasta, oman vaalipiirin hankkeiden voimakkaasta ajamisesta. Tälläkin tavoin Kekkonen pyrki varmistamaan oman kannatuksensa vaaleissa. Sinänsä Kekkonen toiminta esimerkiksi Kainuun tieolojen kohentamiseksi ei ollut mitenkään poikkeuksellista suomalaisessa politiikassa. Hallitukseen

²⁹ Suomi 1990, 300.

³⁰ Suomi 1986, 69–77.

³¹ SVT XXIX Vaalitulastoa A 23, 24.

³² Hokkanen 2002, 277.

³³ Suomi 1990, 300.

päästyään ministerit ajoivat auliisti maakunnallisia etuja.³⁴ Juhani Suomen mukaan Kekkonen halusi pohjoisen asioita hoitamalla epäilemättä lisätä kannatustaan, mutta siihen olisi varmasti löytynyt helpompiakin keinoja kuin kierteleminen Kainuun tietömissä korvissa.³⁵ Kekkonen kiinnostuksen selittäminen yksistään poliittisen kannatuksen varmistamisella on siten liian yksioikoista. Noustuaan pääministeriksi Kekkosella ei valtakunnantason poliitikkona olisi pitänyt olla tavallisen maakuntapoliitikon tapaan tarvetta ajaa alueellisia asioita niin näkyvästi. Kuitenkin Kekkonen profiloitui Pohjois-Suomen puolestapuhujana nimenomaan pääministerikaudellaan.

Kekkosella täytyi siis olla periferiapoliitikkalleen syvällisemmät motiivit kuin pelkkä valituksi tulo vaaleissa. Juhani Suomi on todennut, että vähitellen Kekkonen Pohjois-Suomea kohtaan tuntema kiinnostus muuttui ilmeiseksi rakkaudeksi huonosti tunnettua ja syrjäistä maan perukkaa kohtaan.³⁶ Olivatpa Kekkonen periferiapoliitiikan perimmäiset motiivit mitkä hyvänsä, on huomattava, etteivät muut Pohjois-Suomesta eduskuntaan valitut poliitikot saavuttaneet vastaavaa mainetta syrjäseutujen hyväntekijänä kuin Kekkonen.³⁷ Lisäksi kukaan toinen poliitikko ei toiminut Kekkonen aikana Pohjois-Suomen kehittämisen puolesta yhtä näkyvästi. On toki myönnettävä, että pääministerinä Kekkonen oli helpompi saada toiminnalleen valtakunnallista näkyvyyttä.

Kekkonen *Onko maallamme malttia vaurastua?* -teoksen aluepoliittinen painotus, joka teollistamiskomitean ehdotuksista puuttui, aiheutti voimakkaita poliittisia epäluuloja. Kekkonen vaurastumisohjelman motiiveja arvuuteltiin, ja oikeisto näki Pohjois-Suomen teollistamisessa maalaisliiton ja sosiaalidemokraattien sosialisointipyrkimyksiä. Timo J. Tuikka on esittänyt Kekkonen teoksen retoriikasta mielenkiintoisen havainnon: vaikka kirjaseen retoriikka on muutoin lähinnä suostuttelevaa, niin Pohjois-Suomen teollistamisen osalta lajina on myös välttämättömyysretoriikka, jossa vedotaan sekä alueelliseen välttämättömyyteen että koko maan etuun.³⁸ Edellinen havainto tukee sitä tulkintaa, että Kekkonen todella piti Pohjois-Suomen teollistamista teoksensa keskeisimpänä ja tärkeimpänä ajatuksena. Kekkonen valtopoliitiikan osaksi Pohjois-Suomen teollistaminen kytkeytyi erityisesti Kemijoen vesivoiman rakentamiskysymyksessä.

Pohjois-Suomen teollistaminen tuli Kekkonen mielestä toteuttaa valtiojohtoisesti, koska yksityinen yritteliäisyys ei siihen hänen mukaansa olisi kyennyt. Teollistamispolitiikan ideologinen päälinja ei kuitenkaan sopinut oikeistolle, jonka kanssa Kekkonen ajautui vastakkain. Pääministeri kritisoi oikeistoa ja samalla osaa oman eduskuntaryhmänsä kansanedustajista, jotka pyrkivät estämään valtiojohtoisen

³⁴ Haavisto 1993, 86.

³⁵ Suomi 1990, 136–137.

³⁶ Suomi 1990, 356.

³⁷ Kekkonen maineesta esim. Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

³⁸ Tuikka 2007, 263–264.

rakentamisen. Pääministeri vakuutti, ettei Kemijoen rakentaminen tulisi sosialisoidaan suomalaista yhteiskuntaa.³⁹ On syytä kysyä, kosiskeliko Kekkonen vasemmistopuolueiden tukea ajaessaan 1950-luvun alussa Pohjois-Suomen teollistamispolitiikassa oikeiston sosialismiksi leimaamaa linjaansa. Juhani Suomen mukaan Kekkonen oli jo ennen talvisotaa ja välirauhansopimuksen epävarmoissa oloissa esittänyt valtion määräysvallan lisäämistä joillakin toimialoilla. Tästä huolimatta Suomi katsoo, ettei Kekkonen ajatuksia valtiojohtoisesta teollistamisesta voi pitää yrityksenä sosialisoida teollisuuden keskeisiä sektoreita, vaan kyse oli sen sijaan Kekkonen jopa tunteenomaisesta suhtautumisesta Pohjois-Suomen teollistamiseen.⁴⁰ On kuitenkin pidettävä todennäköisenä, että hallitusyhteistyö sosiaalidemokraattien kanssa Kemijoki-keskustelun käydessä kuumimmillaan sai pääministerin puhumaan valtiojohtoisuuden puolesta entistä pontevammin.

Valtiojohtoisen teollistamispolitiikan kannattamisessa saattoi Kekkonen näkökulmasta olla kyse myös pyrkimyksestä rajoittaa talouselämän eliitin ja pääomanomistajien valtaa. Tässä suhteessa pääministerin voi tulkita asettuneen heikommassa taloudellisessa asemassa olleen kansanosan puolelle. Kekkonen käyttikin periferiaa varsin häikäilemättömästi lyömäaseenaan porvarillista oikeistoa vastaan. Esimerkiksi eduskunnan keskustellessa Kemijoki Oy:n perustamisesta pääministeri leimasi valtion mukaantuloa vastustaneet edustajat korostetun suoraviivaisesti periferian kehittämisen vastustajiksi.⁴¹ Samaan väitteeseen Kekkonen päätti myös *Onko maallamme malttia vaurastua?* -teoksensa:

*...sellaiset henkilöt, jotka ns. periaatesyistä sanovat vastustavansa valtion mukaantuloa Pohjois-Suomen rakentamiseen, teoissaan vastustavat Pohjois-Suomen kobbottamista muun Suomen tasolle.*⁴²

Kekkonen onnistui tällä tavoin Pohjois-Suomen avulla viemään huomion pois itse pääasiasta, joka vastustajien näkökulmasta oli valtion rooli teollistajana. Ideologisesta kysymyksestä tulikin yhteiskunnallinen, puoluerajat ylittänyt alueellinen oikeudenmukaisuuskysymys. Kekkonen kannalta kysymys teollistamisen päälinjasta oli ehkä kuitenkin toissijainen. Tärkeintä oli Pohjois-Suomen kehittäminen, joka oli viipymättä toteutettava silloisilla resursseilla. Kun yksityistä pääomaa rakentamiseen ei kerta kaikkiaan Kekkonen mukaan ollut saatavilla, oli valtio ainoa taho, joka olisi pystynyt teollistamisen suorittamaan. Ei kuitenkaan voida jättää huomiotta sitä tosiasiaa, että Kekkonen joka tapauksessa teki ideologisen valinnan päätyessään kannattamaan Kemijoen rakentamista valtiojohtoisesti.

Kekkonen ei kannattanut koskaan taloudellisen liberalismien mukaista politiikkaa vaan painotti valtiojohtoisuutta, millä oli yhteys myös maalaisliiton ajamaan maatalouspolitiikkaan. Valtiokeskeisen

³⁹ Pääministeri Kekkonen eduskunnassa 31.10. ja 2.12.1952. VP 1952 PK II, 1710–1713, 2124–2128.

⁴⁰ Suomi 1990, 206.

⁴¹ Pääministeri Kekkonen eduskunnassa 31.10.1952. VP 1952 PK II, 1710–1711.

⁴² Kekkonen 1952, 129.

talouspolitiikan Kekkonen oli omaksunut jo ennen sotia, mitä *Onko maallamme malttia vaurastua?* -teoksessa ja eduskunnassa esiintynyt painotus jatkoi. Pohjois-Suomen teollistamisen yhteydessä Kekkonen pääsikin pääministerin asemastaan käsin täysin mitoin toteuttamaan poliittista teoriaansa käytännön poliittiseksi ohjelmaksi. *Onko maallamme malttia vaurastua?* ei siten ollut pelkästään retorinen tempu tai vaalitaktinen siirto.⁴³ Jo 1950-luvun puoliväliin mennessä Kekkonen joutui kuitenkin huomaamaan, etteivät muut pitäneet hänen laillaan Pohjois-Suomen teollistamista välttämättömyytenä, saati että olisivat olleet valmiita uhrauksiin sen hyväksi. *Onko maallamme malttia vaurastua?* -teoksen saaman vastaanoton jälkeen Kekkonen havaitsi pian, ettei hänen innokkuutensa ollut saavuttanut vastakaikua miltään vaikutusvaltaiselta taholta.⁴⁴

Pohjois-Suomen nostaminen muun Suomen tasolle oli Kekkonen teollistamispolitiikan lähtökohta ja samalla yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuuskysymys. Kekkonen *Onko maallamme malttia vaurastua?* -teoksessaan esittämä Pohjois-Suomen teollistamisohjelma palveli kuitenkin myös hänen valtapoliittisia pyrkimyksiään. Oikeudenmukaisuuskysymykset ja valtopolitiikka eivät siis olleet toisiaan poissulkevia tavoitteita vaan pikemminkin rinnasteisia. Kumpaakaan ei ollut ilman toista. Toiminta Pohjois-Suomen hyväksi edisti Kekkonen poliittista uraa, ja poliittisen vaikutusvallan kasvaessa Kekkonen saattoi täysipainoisesti toteuttaa ohjelmaansa käytännön politiikassa pohjoisen hyväksi. Tuikan mukaan Kekkonen oli teoksessaan esittämistään ajatuksista aidon innostunut.⁴⁵ Tuskinpa Kekkonen kuitenkaan olisi lähtenyt ajamaan Pohjois-Suomen-politiikkaansa niin määrätietoisesti, jollei hän olisi ollut vakuuttunut myös sen poliittisesta tarkoituksenmukaisuudesta.

Kekkonen Pohjois-Suomen-politiikan hahmottumisen juuri vuosina 1951–1952 voi tulkita hänen tulevan presidentinvaalikampanjansa yhdeksi elementiksi. Kekkonenhan oli presidenttiehdokkaana jo vuonna 1950 ja tähtäsi määrätietoisesti presidentiksi 1950-luvun alusta lähtien.⁴⁶ Tästä näkökulmasta valinta tasavallan presidentiksi oli Kekkonen päätavoite, jota muun muassa Pohjois-Suomen teollistamispolitiikka tuki. Oikeudenmukaisuus- ja tasa-arvokysymykset olivat siten vain välineitä, joilla poliittisia vastustajia pyrittiin taivuttelemaan ensisijaisesti Kekkonesta palvelleen politiikan taakse.

Kekkonen teollistamispolitiikkaan liittyy myös toinen, maalaisliiton asemaan kytkeytynyt valtapoliittinen aspekti. Kekkonen tavoitteena oli pitää koko maa asuttuna ja hän ymmärsi, ettei se olisi onnistunut tukeutumalla yksinomaan maatalouteen. Työllistävä vaikutus ei maatalouden piirissä yksinkertaisesti ollut tarpeeksi suuri, ja lisäksi vaaroina olivat ylituotanto ja pientilojen kannattamattomuus. Teollistamalla Pohjois-Suomen Kekkonen pyrki tekemään tyhjäksi kommunistien odotukset

⁴³ Tuikka 2007, 264–265.

⁴⁴ Suomi 1990, 210.

⁴⁵ Tuikka 2007, 265.

⁴⁶ Hokkanen 2002, 37.

kurjistumisesta ja vallankumouksesta. Tähän tavoitteeseen olisi teollistamalla voitu päästäkin. Mutta miten olisi käynyt maalaisliiton kannatuksen? Periferia olisi pysynyt asuttuna, mutta olisiko teollisuustyöväestö siirtynyt vasemmiston kannattajiksi. Todennäköisesti näin olisi käynyt, ja sitä ei maalaisliitossa haluttu. Mutta oliko Kekkonen valmis ottamaan riskin, että maalaisliitto olisi menettänyt valta-asemansa pohjoisessa ja sitä kautta koko maassa vasemmiston kannatuksen samanaikaisesti kasvaessa. Tämä on keskeinen kysymys pohdittaessa, miten vakavissaan Kekkonen teollistamista ajoi. Oliko teollistaminen vain mukavaa puhetta, jota ei ollut alun perinkään tarkoitettu toteutettavaksi käytännössä, koska se olisi saattanut johtaa porvarillisen Suomen alasajoon. Maalaisliittolaisesta näkökulmasta näin ilmeisesti oli, ja todennäköisesti Kekkonenkin tämän tiedosti.

Mikä oli teollistamisen vaihtoehto? Kekkonen näkökulmasta sitä ei näytä olleen, koska rakennemuutos yhteiskunnassa oli joka tapauksessa alkanut eikä maatalouden laajentaminen ollut loputtomiin mahdollista. Kekkonen esittämät ajatukset maatalouden laajentamisesta Pohjois-Suomessa oli tarkoitettu mitä ilmeisimmin suitsimaan maalaisliittolaisten enimpää epäluuloja teollistamista markkinoineen pääministerin tarkoituksista.⁴⁷ Maalaisliitossa ilmeisesti joko suljettiin silmät todellisuudelta tai sitten käytiin tietoisesti viivytystaistelua oman valta-aseman säilyttämiseksi aina 1960-luvun lopulle saakka. Palveluelinkeinojen nousua ja jälkiteollista yhteiskuntaa ei osattu ennakoida, sillä teollisuusyhteiskuntaa ja vasemmiston hegemoniaa pidettiin kehityksen seuraavana vaiheena. Toisaalta Kekkonen kannalta katsottuna maltillisen vasemmistolaista yhteiskuntaa parempana vaihtoehtona väikkyi kommunistinen vallankumous, johon puolestaan teollistamattomuus olisi saattanut johtaa. Maatalous ei siten edes ollut mikään vaihtoehto. Kekkonen näkökulmasta suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden vaihtoehtoina olivat joko vääjäämättömään vasemmistolaistumiseen johtava teollistaminen tai vallankumoukseen päättyvä kurjistuminen. Jälkimmäistä vaihtoehtoa Kekkonen piti vaarallisimpana, sen hän syrjäseutuja kierreltyään ja kommunistien kannatuksen kehittymistä seurattuaan mitä ilmeisimmin tiedosti. Kekkonen Pohjois-Suomen-politiikan päämotiiveiksi voidaan siten määritellä yhtäältä näkemys yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta ja toisaalta valtapolitiikka, johon liittyi voimakas antikommunismi.

⁴⁷ Kekkonen 1952, 98–99.

2.5. Kekkonen pohjoissuomalaisten asiamiehenä

Kirjeenvaihto oli pääministeri Kekkonen ja pohjoissuomalaisten välisen kanssakäymisen keskeinen muoto 1950-luvun alkuvuosina. Kansalaiset välittivät kirjeitse pääministerille pyyntöjään ja toiveitaan, joita Kekkonen pyrki mahdollisuuksiensa mukaan toteuttamaan. Kirjeiden ja kirjeenvaihtosuhteen voidaan katsoa muodostavan erityisen tilan, jossa ajallinen ja maantieteellinen etäisyys sekä fyysisen kontaktin puuttuminen luovat uusia ja erilaisia ilmaisun muotoja. Toisiaan seuraavat kirjeet muodostavat ajallisen jatkumon, joka rakentuu viittauksilla menneisyyteen, mutta myös tulevaisuuteen.⁴⁸ Kekkonen kirjeenvaihdon tutkimisen problematiikkaan liittyy olennaisesti kysymys siitä, kuinka paljon aikaa Kekkonen kirjeiden lukemiseen ja kirjoittamiseen uhrasi. Käytännössä pääministerin sihteerit toimivat eräänlaisina portinvartijoina kansalaisten pyrkiessä kirjeitse Kekkonen puheille. Sihteerit seuloivat kirjeenvaihdosta ne kirjeet, jotka vietiin Kekkoselle asti. Kaikki posti ei siis todennäköisesti päätynyt pääministerin työpöydälle. Niin ikään vastauskirjeitä Kekkonen ei läheskään aina kirjoittanut itse, vaan se jäi sihteerin tehtäväksi. Tavallisesti Kekkonen hahmotteli lukemiinsa kirjeisiin vastauksen pääkohdat, ja sihteeri hoiti stilisoinnin.⁴⁹

Kesäkuusta 1953 lokakuuhun 1954 ulottuvalla ajanjaksolla Kekkonen asema vaihteli varsin tiheään. Marraskuuhun 1953 saakka hän toimi pääministerinä, kunnes joutui jäämään hallituksen ulkopuolelle. Jo toukokuussa 1954 Kekkonen kuitenkin nousi takaisin hallitukseen, tällä kertaa ulkoministeriksi. Lokakuussa 1954 Kekkonen muodosti viidennen hallituksensa.⁵⁰ Kaikkiaan mainitulta ajalta on Kekkonen arkistoon talletettu 120 pohjoissuomalaista kirjettä. Keskimäärin Kekkonen vastaanotti seitsemän Pohjois-Suomesta lähetettyä kirjettä kuukaudessa. Yli puolet pohjoissuomalaisista kirjeistä oli lähetetty Kainuusta, kun taas Lapin osuus saapuneista kirjeistä on noin neljännes ja Pohjois-Pohjanmaan noin viidennes.⁵¹ Kirjeiden alkuperäjakauma kuvastaa hyvin Kekkonen ja pohjoissuomalaisten suhdetta 1950-luvun alkupuolella, sillä Kekkonen näyttää kirjeenvaihdon valossa olleen pääministerin asemastaan huolimatta vielä varsin selkeästi kainuulainen poliitikko ja kansanedustaja. Tätä on pidettävä luonnollisena, koska Kekkonen oli jopa Oulun vaalipiirin sisällä asemoinut itsensä hyvin kainuulaiseksi. Lisäksi osa kainuulaisesta kirjeenvaihdosta selittyy sillä, että kyseessä oli Kekkonen entinen kotimaakunta, missä hänet tunnettiin paremmin kuin muualla pohjoisessa.

⁴⁸ Lahtinen & Leskelä-Kärki & Vainio-Korhonen & Vehkalahti 2011, 21.

⁴⁹ Ks. erit. merkinnät ja reunahuomautukset Kekkonen vastaanottamissa kirjeissä. Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet ja Kekkonen vastaukset. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁵⁰ Ks. esim. Suomi 2010, 207–220.

⁵¹ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

Kirjeitä lähetettiin Pohjois-Suomesta Kekkoselle varsin tasaisena virtana. Vaikuttaa kuitenkin vahvasti siltä, että Kekkonen pääministeriydellä oli merkittävä vaikutus siihen, miten aktiivisesti hänelle kirjoitettiin. Kirjeiden määrä nimittäin vähenee juuri vuoden 1953 lopulla, jolloin Kekkonen oli jäänyt hallituksen ulkopuolelle. Pohjoissuomalaisia kirjeenkirjoittajia motivoiva tekijä ei siten ollut yksin Kekkonen henkilö vaan myös mitä ilmeisimmin siihen liittynyt pääministerin valta. On kuitenkin otettava huomioon se mahdollisuus, että kirjeitä tuli entiseen tahtiin mutta ne eivät syystä tai toisesta ole säilyneet. Pääministerikauden aikana kirjeenvaihdosta vastasi käytännön tasolla pääministerin sihteeri, jota Kekkosella tavallisena kansanedustajana ei ollut käytettävissään. On siten mahdollista, että Kekkosella ei ollut henkilökohtaisesti riittävästi aikaa paneutua kirjeenvaihtoon eivätkä kaikki kirjeet siksikään ole säilyneet. Kekkonen ulkoministerikaudella saapuneiden kirjeiden määrä on jälleen keskimäärin korkeammalla tasolla kuin kansanedustaja-aikana, vaikkei se pääministeriyden lukuihin ylläkään. Eduskuntavaalit vuoden 1954 maaliskuussa muodostavat selkeän piikin Kekkonen saamien kirjeiden määrässä.⁵² Kekkonen oli pohjoisen ehdokas, joten vuorovaikutuksen aktivoituminen juuri vaalien aikana on ymmärrettävää.

Kekkonen Pohjois-Suomeen lähettämien kirjeiden määrää on vaikea arvioida. Näyttää siltä, että lähetetyistä kirjeistä ei ole säilynyt toisteita varsinkaan siltä ajalta, jolloin Kekkonen oli hallituksen ulkopuolella. Muutoin katkos Kekkonen kirjoittamisessa ei ole selitettävissä. Pääministeriaikana Kekkoselta lähti säilyneiden kirjekopioiden perusteella kirjeitä pohjoiseen lähes puolet Pohjois-Suomesta saapuneiden kirjeiden määrästä. Suurin osa Kekkonen lähettämistä kirjeistä oli vastauksia kansalaiskirjeisiin. Kansanedustaja- ja ulkoministeriajan lähetetyistä kirjeistä on vain satunnaisia tietoja, mutta on syytä olettaa, että todellisuudessa Kekkonen kirjoitti pohjoiseen tätä aktiivisemmin.⁵³

Kekkonen kirjeenvaihdosta käy ilmi, millaiset verkostot hänellä oli Pohjois-Suomessa. Ajanjaksolla 1953–1954 Kekkonen sai kirjeitä lähes joka toisesta Pohjois-Suomen kunnasta. Kainuusta sen sijaan lähetettiin kirjeitä kaikista yhdestätoista kunnasta. Lapistakin Kekkonen sai vastaanottaa kirjeitä lähes joka toisesta kunnasta. Kekkoseseen otettiin siis aktiivisimmin yhteyttä nimenomaan Kainuusta, mistä kirjeitä tuli tasaisena virtana. Muualta Pohjois-Suomesta kirjeitä lähetettiin tässä tarkasteltuna ajanjaksona pitkälti satunnaisesti.⁵⁴

Muutamit pohjoissuomalaiset paikkakunnat erottuvat selkeästi kirjeenkirjoittajien aktiivisuuden perusteella. Tärkeimmät kirjeiden lähettämisen keskittymät olivat Suomussalmi, Rovaniemi, Kajaani, Oulu, Sotkamo ja Kuhmo. Puolet Kekkonen saamista kirjeistä tuli edellä mainituilta paikkakunnilta. Kyseiset paikkakunnat ovat jaettavissa kahteen ryhmään kirjeenvaihdon luonteen perusteella.

⁵² Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁵³ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomeen lähetetyt kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁵⁴ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

Rovaniemi, Kajaani ja Oulu olivat maakuntien keskuksia, joissa Kekkosella oli entuudestaan ystäviä, tuttavien ja yhdysmiehiä, jotka pitivät säännöllisesti yhteyttä häneen. Lisäksi väkilukuun suhteutettuna korkea kirjeiden määrä voidaan pitää luonnollisena. Suomussalmi, Sotkamo ja Kuhmo sen sijaan olivat harvaan asuttuja Kainuun itäisen rajaseudun pitäjiä. Näistä kunnista kirjoittaneet olivat useimmiten Kekkoselle entuudestaan tuntemattomia tavallisia kansalaisia, jotka kääntyivät pääministerin tai kansanedustajan puoleen huolineen ja toiveineen. Ehkä leimallisina edellisiä pitäjiä yhdistänyt ominaisuus oli niiden laajuus ja heikko tiestö. Kirjeiden sisältö antaakin selityksen aktiiviseen kirjoitteluun, sillä suurin osa kyseisistä pitäjistä lähetetyistä kirjeistä käsittelee nimenomaan erilaisia tieasioita, joihin Kekkonen toivottiin vaikuttavan.⁵⁵

Pohjoissuomalaiset kirjeenkirjoittajat voidaan taustansa perusteella jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat Hyvä Veli -kirjeiden kirjoittajat, jotka olivat Kekkonen ystäviä ja tuttavien. Toinen ryhmä taas koostuu niin sanotuista tavallisista kansalaisista. Enemmistö jälkimmäisen ryhmän edustajista kirjoitti Kekkoselle kerran, kun taas ensimmäiseen ryhmään kuuluneiden kirjoittelu voi luonnehtia säännölliseksi. Tarkastelujakson kirjoittajista huomattava osa oli maalaisliittolaisia aktiiveja ja luottamusmiehiä. Esimerkiksi vasemmistolaisiksi kirjeiden perusteella luokiteltavia henkilöitä ei kirjoittajien joukossa ole juurikaan. Kekkonen pohjoissuomalaiset verkostot olivat 1950-luvulla siten leimallisesti maalaisliittolaiset, mitä on Kekkonen puoluekannan ja kansanedustajuuden muistaen pidettävä täysin ymmärrettävänä. Vaalikaudella 1951–1954 Kekkonen oli eduskunnan ainoa Kainuusta valittu maalaisliittolainen kansanedustaja. Kirjeenvaihdon perusteellakaan Kekkonen ei voi katsoa olleen 1950-luvulla kaikkien pohjoissuomalaisten asiamies, vaan hän oli nimenomaan maalaisliittolaisten edustaja. Mielenkiintoinen yksityiskohta kirjoittajajoukon koostumuksessa on se, että naisten osuus pohjoissuomalaisista kirjoittajista on 1950-luvulla huomattavan pieni.⁵⁶

Suurin osa Kekkonen vastaanottamista kirjeistä käsittelee pohjoisen Suomen ihmisille tärkeitä arkisia asioita, jotka haluttiin saattaa pääministerin tai kansanedustajan tietoon. Kekkoselle kirjoitettiin siis varsin pienistäkin asioista. Tavallisimpia kirjoittamisen aiheita olivat kulkuyhteydet, työttömyys, lisämaa-asiat, puoluepolitiikka, kommunismin pelko, henkilökohtaiset ongelmat tai kiitosten osoittaminen Kekkoselle. Kirjoittamisen kynnyksen korkeutta on vaikea arvioida, mutta ilmeisesti kynnys oli verrattain matala. Tavallisille kansalaisille Urho Kekkonen oli epäilemättä kirjeen vastaanottajana eräänlainen ”tuntematon tuttu”. Pohjoissuomalaisille oli Kekkonen poliittisen uran ja toiminnan perusteella muodostunut hänestä mielikuva, jota voinee kutsua ”kuvitteluksi vastaanottajaksi”.⁵⁷

⁵⁵ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁵⁶ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁵⁷ Kuvittelusta vastaanottajasta ks. Hapuli, 2011, 392.

Tyyliinsä perusteella Kekkonen pohjoissuomalaisilta saamat kirjeet edustavat karkeasti kahta pääryhmää. Ensimmäinen ryhmä, suurin osa kirjeistä, sisältää Kekkoselle osoitettuja kiitoksia ja kehuja. Kekosta saatettiin kiitellä niin yksittäisestä maantiestä kuin yleisemmin kiinnostuksesta vähävaraisten oloja kohtaan. Kirjeiden tyyli on useimmiten kunnioittava, joskus suorastaan Kekosta nöyristelevä. Tavallisesti kirjoittajat aluksi selittelevät yhteydenottoaan ja vakuuttelevat Kekosta kohtaan tuntemaansa luottamusta. Kohteliaille kirjeille on lisäksi tyyppillistä oman asian vähättely ja pahoittelu siitä, että sillä uskaltaudutaan vaivaamaan itseään Kekosta. Lisäksi varsin monissa kirjeissä viitataan Kekkonen suureen työmäärään, jonka todetaan kyllä olevan tiedossa.⁵⁸ Siitä huolimatta vähäinen asia oli pienelle ihmiselle niin tärkeä, että tämä oli rohkaistunut Kekosta häiritsemään.

Kirjoittajien tavassa esittää asioita oli varsin usein mukana myös aimo annos taktikointia. Miellyttävällä tyyllillä pyrittiin paitsi osoittamaan kunnioitusta ja olemaan kohtelias myös vaikuttamaan oman asian etenemiseen. Kekkonen oli pyrittävä saamaan myötämieliseksi kulloisellekin asialle. Pohjoissuomalaisten kirjeissä toistuu muutamia teemoja, jotka ovat tulkittavissa Kekkonen pehmittämisyrityksiksi. Ensinnäkin kirjoittaja saattoi tuoda esiin tietoisuutensa siitä, että Pohjois-Suomen asiat olivat Kekkoselle läheiset. Tällä tavoin luotiin Kekkoselle paineita osoittaa olevansa tässäkin tapauksessa maineensa mittainen. Toinen kirjeissä esiintyvä piirre on vetoaminen Kekkonen vaikutusvaltaan. Kun Kekkonen valta kerran oli tiedossa, häntä pyydettiin joskus suorasukaisestikin käyttämään sitä voimattoman kirjoittajan hyväksi. Lisäksi Kekkonen puoleen saatettiin kääntyä, jos oltiin epätietoisia siitä, mistä olisi voinut saada apua.⁵⁹

Kirjeiden toisen tyyllisen pääryhmän muodostavat moittivat ja vihjailevat kirjeet. Tämän ryhmän yleisimpiä kirjeitä ovat erilaiset valituskirjeet, joiden aiheet liikkuvat henkilökohtaisten ongelmien surkuttelusta virheellisten tielinjausten voivotteluun. Usein kyse oli epäoikeudenmukaisuuden tunteesta tai silkasta kateudesta, kun muilla meni paremmin tai muiden katsottiin saaneen enemmän. Tällaisissa tapauksissa ei suoraan syytetty Kekosta, mutta silmiinpistävän usein kansalaiskirjeisiin sisältyy vihjailua, josta on pääteltävissä kirjoittajan pitäneen häntä ainakin välillisesti vastuullisena esimerkiksi vallitsevasta epätasa-arvoisuudesta. Kekosta saatettiin myös epäsuorasti moittia epätasapuolisuudesta, jos kirjoittaja koki jääneensä muita vähemmälle.⁶⁰

Varsin yleinen teema kansalaiskirjeissä oli vihjailu poliittisen tuen vastikkeellisuudesta. Kekkonen annettiin ymmärtää, että hänelle annettu tuki nimenomaan edellytti toimintaa äänestäjien hyväksi.⁶¹

⁵⁸ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁵⁹ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶⁰ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶¹ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

Tässä suhteessa Kekosta äänestäneet näyttävät mieltäneen hänet nimenomaan kansalaisten edusmieheksi etelän valtokeskuksessa. Kekkonen oli saanut äänet, joten oli takaisinmaksun aika.

Pohjoissuomalaisilla oli myös muita tyylillisiä keinoja, joilla Kekkonen toimintaan pyrittiin vaikuttamaan. Yksi näistä oli kommunismilla pelotteleminen. Kommunismin esiin nostaneilla kirjoittajilla oli tapana vedota siihen, että mikäli alueen oloja ei jollakin tavoin parannettaisi, tai siis jos Kekkonen ei hoitaisi jotain tiettyä asiaa kuntoon, tulisi kommunistien kannatus Pohjois-Suomessa kasvamaan. Tällaisissa tapauksissa kirjoittajat eivät itse olleet kirjeiden sisällöstä päätellen kommunistisen ideologian kannattajia. Kekosta saatettiin kuitenkin kiristää henkilökohtaisella kommunistiksi kääntymisellä. Toisin sanoen mikäli Kekkonen ei hoitaisi kirjoittajan asiaa kuntoon, tulisi tämä äänestämään seuraavissa vaaleissa kommunisteja.⁶²

Kekkonen tunteisiin vetoaminen oli varsin tavallinen vaikuttamiskeino pohjoissuomalaisten kirjeissä. Hän saattoi saada riipaisevia kuvauksia ihmisten sairauksista, alkeellisista asuinolosuhteista tai perheellisten työttömien ahdingosta. Kekosta muistutettiin myös yhteisistä koulu-, tukkilais- tai sota-ajoista. Kyseisen tyyppin kirjeissä käy ehkä selvimmin ilmi suoranainen hyväksikäyttö. Kekkonen vanhat tuttavat pyrkivät toveruuteen vetoamalla röyhkeästikin ulosmittaamaan kaiken sen hyödyn, mikä tämän asemasta mahdollisesti oli saatavissa. Usko Kekkonen kaikkivoipaisuuteen on lisäksi keskeinen Pohjois-Suomesta lähetettyjen kansalaiskirjeiden piirre. Monet kirjoittajat näyttävät ainakin Kekkoselle kirjoitetun perusteella uskoneen vakaasti siihen, että Kekkonen jos kuka olisi niin tahtoessaan saanut asian kuin asian hoidettua. Toisinaan kyse saattoi olla myös mielistelystä.⁶³

Kekkonen puolestaan näyttää vastauskirjeidensä perusteella pyrkineen vähättelemään omaa merkitystään ja vaikutusmahdollisuuksiaan, jottei olisi tullut herättäneeksi liikoja toiveita. Ilmeisesti Kekkoselle oli tärkeintä, ettei kirjoittaja olisi pettynyt ja edelleen suuttunut, mikäli asia ei jostain syystä olisi edennytkään. Paitsi että Kekkonen oli pystyttävä vakuuttamaan pohjoissuomalaiset tehokkuudestaan, oli varottava antamasta potentiaalisille äänestäjille liikoja toiveita. Pettymykset kun olisivat olleet omiaan panemaan liikkeelle ikäviä huhuja Kekkonen kelvottomuudesta. Hyväksikäyttö vaikuttaa ärsyttäneen Kekosta, mikäli asiaa voi tulkita tämän ajoittain penseistä vastauskirjeistä. Tavallisesti Kekkonen ilmoitti tällaisissa tapauksissa, ettei hänellä ollut asemansa puolesta valtuuksia vaikuttaa asianomaiseen kysymykseen. Viileän kohteliaita Kekkonen vastaukset toki pääsääntöisesti olivat, muutenhan häntä olisi päästy syyttämään töykeydestä ja ylpistymisestä. Kekkonen toiminta pohjoissuomalaisten hyväksi sisälsi myös itseään ruokkineen sivuvaikutuksen, joka käy hyvin ilmi kirjeistä. Yhden asian vieminen suotuisaan päätökseen poiki joskus joukon uusia toiveita samalta

⁶² Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶³ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

kirjoittajalta. Lisäksi kansalaisten korviin kiirinyt maine Kekkosesta Pohjois-Suomen vähäväkisten auttajana kasvatti kirjoittajien ja edelleen pyyntöjen määrää.⁶⁴

Kansalaiskirjeiden valossa näyttää vahvasti siltä, että Kekkonen miellettiin Pohjois-Suomessa ennen kaikkea vaikuttajaksi. Kekkonen vaikuttajarooliin nimittäin viitataan huomattavan monissa kirjeissä. Suurin osa vaikuttamiseen viitanneista osoitti asiassa valveutuneisuutta ja suhteellisuudentajua. Tämä joukko ymmärsi, ettei Kekkonen todennäköisesti voinut suoraan päättää käsillä olleesta asiasta mutta hän saattoi toimillaan ratkaisevasti edesauttaa sen läpimenoa. Osa kirjoittajista ei sen sijaan näyttänyt ymmärtävän, missä Kekkonen vallan raja kulki.⁶⁵

Kekkonen kirjeenvaihto ja siihen liittyneet toimenpiteet noudattelivat pitkälti samaa peruskaavaa. Tavallisesti kansalainen esitti kirjeessään epäkohdan tai toivomuksen Kekkoselle, joka puolestaan punnitsi asian tärkeyden ja ohjasi kirjeen saatesanoin asianomaiseen virastoon tai laitokseen. Saatuaan asiantuntijoilta lausunnon tai ratkaisun Kekkonen ilmoitti tuloksen kirjoittajalle. Joutuessaan välittämään kielteisen vastauksen Kekkosella oli usein tapana antaa ohjeita lisätoimenpiteisiin, joihin vastaanottaja halutessaan saattoi ryhtyä.

Pohjoissuomalaiset käyttivät Kekosta porttina vallan kammareihin. Kekkonen oli siis pohjoissuomalaisille eräällä tavoin oma mies etelän sisäpiirissä. Byrokraattinen hallintokoneisto ja ”Helsingin herrat” pyrittiin ohittamaan vetoamalla suoraan syrjäseutujen puolestapuhujana tunnettuun pääministeriin. Toisaalta Kekkonenkin hyötyi pohjoissuomalaisista kontakteistaan. Pohjois-Suomesta saapuneissa kirjeissä hän sai ystäviltään ja yhdysmiehiltään tietoja niin periferian taloudellisesta tilasta kuin sen poliittisesta ilmastostakin.⁶⁶ Kansanedustajana ja pääministerinä Kekkonen oli oltava tarkasti selvillä erityisesti jälkimmäisestä. Kekkonen kirjoittikin:

On hyvin mieluisaa, että kiinnitätte huomiotani Suomussalmen asioihin. En tietenkään aina ole selvillä, mistä narusta milloinkään olisi vedettävä, jonka vuoksi sellaiset kirjeet, minkä Teiltä sain, ovat aina hyvin tervetulleet.⁶⁷

Pohjois-Suomeen suuntautunut kirjeenvaihto oli Kekkoselle mitä suurimmassa määrin myös vallankäytön väline. Kirjeissään Kekkonen välitti näkemyksiään, tietojaan ja ratkaisuehdotuksiaan, joilla hän pyrki vaikuttamaan Pohjois-Suomessa tehtäviin päätöksiin ja ratkaisuihin. Kekkonen lähettämille kirjeille on lisäksi tyypillistä oman toiminnan ja päätösten selittäminen, jopa selittelemineen. Tässä suhteessa Kekkonen vastauskirjeet heijastelevat hänen asemaansa pohjoissuomalaisten edusmiehenä.

⁶⁴ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet ja Kekkonen vastaukset. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶⁵ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶⁶ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet ja Kekkonen vastaukset. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶⁷ Urho Kekkonen Leevi Ruusulle 2.4.1954. UKA 1/17.

Kansanedustaja ja pääministeri Kekkosella oli tarve selittää ratkaisujensa syitä ja taustoja pohjoissuomalaisille valitsijoilleen. Kuten edellä jo on todettu, mielsivät pohjoissuomalaiset Kekkonen omaksi miehekseen, jolta odotettiin poliittisen kannatuksen vastineeksi tekoja pohjoisen hyväksi. Näihin odotuksiin Kekkonen pyrki vastaamaan, ja jos se ei ollut mahdollista, oli pakko turvautua selityksiin tai vedota esimerkiksi vaikutusmahdollisuuksien rajallisuuteen. Kekkonen veti kuitenkin selvän rajan velvoitteidensa ja kansalaisten oman vastuun välille. Silmiinpistävää on, miten Kekkonen varoi sekaantumasta paikallisiin kiistoihin, joihin häntä silloin tällöin oltiin vetämässä mukaan. Hän ei missään nimessä näytä halunneen joutua riidan osapuoleksi ottamalla kantaa puolesta tai vastaan.⁶⁸

Kansanedustajana ja pääministerinä toimiessaan Kekkonen oli ennen kaikkea maalaisliittolainen ja kainuulainen poliitikko. Varmistaakseen poliittisen kannatuksensa Kekkonen oli ajettava maakunnalle ja puolueen äänestäjille tärkeitä asioita, koska hän oli riippuvainen ennen kaikkea Oulun vaalipiirin äänestäjien tuesta. Kirjeenvaihdon perusteella näyttää siltä, että Kekkonen toimi tunnollisesti täyttääkseen erityisesti kainuulaisten toiveet. Vastauskirjeissään hän vakuutti tekevänsä parhaansa, ja usein asiat myös etenivät.⁶⁹

Pohjoissuomalaiset näyttävät pitäneen kansanedustaja Kekosta nimenomaan asiamiehenään, jonka kuuluikin hoitaa heidän asioitaan Helsingissä. Hyväntekijänä toimiminen oli pohjoissuomalaisten kirjoittajien näkökulmasta Kekkonen velvollisuus. Kekkoselle osoitetuissa kirjeissä tähän suuntaan vihjailtiin varsin usein. Kekkonen toiminta pohjoissuomalaisten toiveiden toteuttajana oli omiaan lisäämään painetta vastaavan työn jatkamiseen. Kaikki eivät kuitenkaan uskaltaneet kirjoittaa suoraan Kekkoselle, vaan he lähettivät kirjeen esimerkiksi toiselle kansanedustajalle, jonka toivottiin puhuvan asiasta edelleen Kekkoselle.⁷⁰

Sellaisia hallitusberroja, jotka meistä välittävät, on tähän saakka ollut vähänpuoleisesti.⁷¹

Edellisen lainauksen perusteella voi tehdä sen johtopäätöksen, että Kekkonen toiminnassa todella oli kainuulaisten näkökulmasta jotain erikoista. Toiminnan poikkeuksellisuus selittäisi myös pohjoissuomalaisen Kekkos-legendan syntyä ja sen pitkäkestoisuutta. Mitä ilmeisimmin pohjoisessa oltiin vilpittömän otettuja siitä, että Helsingistä löytyi edes joku herra, joka kuunteli syrjäseutujen asukkaiden huolia ja oli lisäksi tarpeeksi kyvykäs saamaan aikaan konkreettisia tuloksia.

⁶⁸ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet ja Kekkonen vastaukset. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁶⁹ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomeen lähetetyt kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁷⁰ Urho Kekkonen kirjeenvaihto 1953–1954. Pohjois-Suomesta saapuneet kirjeet. UKA 1/14, UKA 1/17.

⁷¹ Kirje Suomussalmelta 11.10.1953. UKA 1/14.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Painamattomat lähteet

URHO KEKKOSEN ARKISTO (UKA), Orimattila

Urho Kekkonen arkisto

Kirjeenvaihto

Politiikka

II Painetut lähteet

1. Lähde- ja asiakirjajulkaisut

Suomen Virallinen Tilasto (SVT)

XXIX Vaalitulosta

Valtiopäivät 1951–1954

Viidesti pääministeri. Toimittanut Ari Uino. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 2000.

2. Lähdekirjallisuus

Kekkonen, Urho 1952: *Onko maallamme malttia vaurastua?*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Kekkonen, Urho 1967: *Puheita ja kirjoituksia I. Puheita vuosilta 1936–1956*. Toimittanut Tuomas Vilkuna. Weilin–Göös, Helsinki.

III Sanoma- ja aikakauslehdet

Kainuun Sanomat

Kyntäjä

IV Tutkimuskirjallisuus

Borg, Sami & Moring, Tom 2005: ”Vaalikampanja”. *Vaalit ja demokratia Suomessa*, s. 47–72. Toimittanut Heikki Paloheimo. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Haavisto, Timo 1993: *Kainuun Kekkostiet*. Tiemuseon julkaisuja 8. Tielaitos, Helsinki.

- Hapuli, Ritva 2011: ”Kirjeitä tuntemattomalle tutulle. Havaintoja Kyllikki Villan lukijakirjeistä.” *Kirjeet ja historiantutkimus*, s. 385–408. Toimittaneet Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen. Historiallinen Arkisto 134. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011, 392.
- Hokkanen, Kari 2002: *Kekkonen maalaisliitto 1950–1956. Maalaisliitto–Keskeustan historia 4*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Lahtinen, Anu & Leskelä-Kärki, Maarit & Vainio-Korhonen, Kirsi & Vehkalahti, Kaisa 2011: ”Kirjeiden uusi tuleminen”. *Kirjeet ja historiantutkimus*, s. 9–27. Toimittaneet Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen. Historiallinen Arkisto 134. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Leiviskä, Janne 2011: *Pohjois- ja Itä-Suomen elinkeinojen kehittäminen suomalaisen yhteiskunnan murroksessa. Suurimpien puolueiden elinkeinopolitiikka 1951–1970*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 98. Oulun yliopisto, Oulu.
- Suomi, Juhani 1986: *Myrrysmies. Urho Kekkonen 1936–1944*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Suomi, Juhani 1990: *Kuningastie. Urho Kekkonen 1950–1956*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Suomi, Juhani 2010: *Loben sukua. Urho Kekkonen. Poliitikko ja valtiomies*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Tuikka, Timo J. 2007: *”Kekkonen konstit”. Urho Kekkonen historia- ja politiikkakäsitykset teoriasta käytäntöön 1933–1986*. Jyväskylä Studies in Humanities 70. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.